

Selektivna bibliografija tekstova relevantnih za istraživanje suvremenog klerikalizma

DRAŽEN LALIĆ

Centar za društvena istraživanja
Sveučilište u Splitu

UDK:262(016)

Bibliografija
Primljeno 5. 12. 90.

Uvodne napomene

Kao fenomen prisutan u modernom dobu, klerikalizam od svog nastanka, do kojeg je došlo po izbijanju Francuske građanske revolucije, izaziva zanimanje društvenih znanosti. Suglasno svojoj kritičkoj orijentiranosti, novovjeka sociologija, politologija, povijesna i druge znanosti, u sklopu šire analize složenog odnosa religije i politike, odnosno crkve i države, razmatraju razne aspekte klerikalističke oporbe vrijednostima modernog društva. Uvid u stranu literaturu pokazuje da se osobito pažljivo analizira pojava antiklerikalizma i njeno značenje za formiranje i razvijanje tih vrijednosti.

Još od početka ovog stoljeća klerikalizam biva predmetom zanimanja znanstvene misli na jugoslavenskim prostorima. Sagledavajući izrazitu političku i drugu relevantnost prisutnosti tog fenomena na multikonfesionalnom i multinacionalnom tlu Balkana, mnogi ga naši autori evidentiraju kao specifičan i istraživanja vrijedan teorijski problem. Slijedom izvjesnih historijskih recidiva, te ideoloških i političkih ograničenja kojima su bili opterećeni pogledi na prisutnost religije i crkve u socijalističkom društvu, i analizi tematike klerikalizma se često pristupalo na jednostran i nekritički način. Tek se u posljednja dva desetljeća jugoslavenska društvena znanost uspijeva, u izvjesnoj mjeri, emancipirati od ideoloških i političkih isključivosti, te na objektivniji način istraživati pojave klerikalizma. Ipak, do sada nisu dovoljno provedena tematska istraživanja koja bi na adekvatno temeljit i sveobuhvatan način zahvatila tu važnu tematiku. Evidentan je, primjerice, manjak iskustvenih pokazatelja o prisutnosti klerikalističkih stavova među vjernicima, a poglavito među angažiranim vjernicima-laicima i svećenicima. U Jugoslaviji, nadalje, nije objavljena ni jedna monografija o suvremenom klerikalizmu. O njemu se, uglavnom, piše u radovima manjeg formata, prije svega u znanstvenim člancima i u novinstvu. U ovoj bibliografiji su, uz to, evidentirane i one knjige i brošure u kojima se piše o klerikalizmu u okviru razmatranja raznih aspekata odnosa religije i društva, odnosno crkve i države kod nas.

Polazeći od saznanja da današnji klerikalizam nije moguće adekvatno istražiti bez uvida u ključne aspekte historijskog razvoja te pojave u svijetu i na našim prostorima, u ovu bibliografiju uvršten je i izbor nekih radova stranih i jugoslavenskih povjesničara koji se bave tom tematikom.

Kao baza za izradu selektivne bibliografije tekstova relevantnih za istraživanje suvremenog klerikalizma korištena je instruktivna »Bibliografija radova o religiji, crkvi i ateizmu 1945—1985« autorice Bosiljke Milinković (Stvarnost, Zagreb, 1986.). Neki podaci o stranoj literaturi s tom tematikom registrirani su na osnovi retrospektivnog kompjutorskog potraživanja svjetskih baza podataka posredstvom »DIALOG«-a (Sociological abstract), obavljenog u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci 1987. godine. Koristim ovu priliku da se zahvalim službenici NSB-e mr. Zvezdani Dukić koja je uložila mnogo truda da to pretraživanje polučila željene rezultate.

Zahvaljujem se, također, svima onima koji su mi pomogli u stvaranju ove bibliografije, a osobito prof. dr. Srdanu Vrcanu i Ivici Mlivenčiču.

Izvan svake sumnje je da ova bibliografija nije uspjela evidentirati sve tekstove relevantne za istraživanje suvremenog klerikalizma. Ipak, za nadati se da će ona pripomoći budućem radu na cjelovitoj bibliografiji radova o klerikalizmu, izrada koja će, nadam se, bitno olakšati nastupajuća temeljita i sveobuhvatna istraživanja te složene tematike.

a) Knjige i brošure

1. ALFORD, R. R., *Religion and Politics*, u *Sociology of Religion*, ed. R. Robertson, Penguin Books, Great Britain, 1969.
2. BAHTIJAREVIĆ, Štefica, *Religijska situacija na području zagrebačke regije*, Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1985.
3. BENIGAR, Aleksa, *Alojzije Stepinac hrvatski kardinal*, Ziral, Rim, 1974.
4. BIRNBAUM, Norman, LENZER, Gertrud, *Sociology and Religion, a Book of Readings*, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1969.
5. BLAŽEVIĆ, Jakov, *Mač, a ne mir. Za pravnu sigurnost građana*, Mladost, Zagreb, Prosveta, Beograd, Svjetlost, Sarajevo, 1980.
6. BOFF, Leonard, *Crkva, karizma i vlast*, Stvarnost, Zagreb, 1987.
7. BONNET, Serge, *Preobražaj klerikalizma*, u: *Neoklerikalizam i pučki katolicizam*, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1978.
8. CAMPBELL, Colin, *Towards a Sociology of Irreligion*, MacMillan Press Ltd., London and Basingstoke, 1971.
9. CVITKOVIĆ, Ivan, *Ko je bio Alojzije Stepinac*, Izdavačka djelatnost, Sarajevo, 1986.
10. CVITKOVIĆ, Ivan, *Savez komunista i religija*, Izdavačka djelatnost, Sarajevo, 1984.
11. CVRLJE, Vjekoslav, *Vatikan u suvremenom svijetu*, Školska knjiga, Zagreb, 1980.
12. ĆIMIĆ, Esad, *Religijski i ateistički klerikalizam u ne dvije stranice istog lista*, u: *Sloboda veroispovesti u našem društvu*, SKSSRNJ, Beograd, 1983.
13. DOMERGUE, Raymond, *Korijeni klerikalizma*, u: *Svećenička revolucija*, Starokatolik, Zagreb, 1972.
14. DRAGOSAVAC, Dušan, *Aktualni aspekti nacionalnog pitanja u Jugoslaviji*, Globus, Zagreb, 1984.
15. DUGANDŽIJA, Nikola, *Religija i nacija*, Stvarnost, Zagreb, 1986.
16. DUGANDŽIJA, Nikola, *Religija i ljudska emancipacija u uvjetima suvremenog svijeta*, u: *Religija i ateizam u samoupravnom socijalističkom društvu*, Centar za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1979.
17. DYSON, Anthony, *Clericalism, Church and Lity*, u: *All are called*, Church House Publishing, London, 1985.
18. DŽOZO, Hussein, *Islam u vremenu*, Izvršni odbor Udruženja ilmija za SR BiH, Sarajevo, 1976.
19. ĐAKOVIĆ, Luka, *Političke organizacije bosanskohercegovačkih katolika Hrvata*, Globus, Zagreb, 1985.
20. ĐORĐEVIĆ, Dragoljub, *Beg od crkve*, Nota, Knjaževac, 1984.
21. FRANZEN, August, *Pregled povijesti crkve*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.
22. FRID, Zlatko, *Religija u samoupravnom socijalizmu*, Centar za društvenu djelatnosti omladine RK SSOH, Zagreb, 1971.

23. GAVRILOVIĆ, Žarko, Na braniku vere i nacije, izdanje autora, Beograd, 1986.
24. GLOCK, Charles, STARK, Rodney, Religion and Society in Tension, Rand MacNally Company, Chicago, New York, San Francisco, London, USA, 1965.
25. GRMIČ, Vekoslav, Nepodudarnost crkvenih i narodnih interesa, u: Religija i nacija, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreba, Zagreb, 1984.
26. GRMIČ, Vekoslav, V duhu dijaloga, za človeka gre, Državna založba Slovenije, Ljubljana, 1986.
27. GROOME, Thomas H., From Chauvinism and Clericalism to Priesthood: The Long March, u Coll, Regina, ed., Women and Religion: A Reader for the Clergy, Paulist Press, New York, 1982.
28. GUITTON, Jean, Katolicizam, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1974.
29. HADŽIHASANOVIĆ, Aziz, Oreoli i mačevi savremene crkve, Veselin Masleša, Sarajevo, 1987.
30. JEDIN, Hubert, Velika povijest crkve, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1972—1981.
31. JEKE JEDNOG KONCILA, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1984.
32. JEVTIĆ, Miroljub, Savremeni džihad kao rat, Nova knjiga, Beograd, 1989.
33. JUKIĆ, Jakov, Religija u modernom industrijskom društvu, Crkva u svijetu, Split, 1973.
34. KARDELJ, Edvard, Prvaci razvoja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja, Izdavački centar Komunist, Beograd, 1980.
35. KOŽUL, Franjo, Religija i nacija, Dnevnik, Novi Sad, 1987.
36. KRLEŽA, Miroslav, O religiji, Oslobođenje, Sarajevo, Mladost, Zagreb, 1982.
37. KUSTIĆ, Živko, Mali ključ povijesti crkve u Hrvata, Nadbiskupijski duhovni stol, Glas koncila, Zagreb, 1976.
38. KURTOVIĆ, Todo, Crkva i religija u samoupravnom socijalističkom društvu, Rad, Beograd, 1978.
39. LALOUX, Joseph, Uvod u sociologiju religije, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1981.
40. LENJIN, Vladimir, Iljič, Liberali i klerikalci, u: Djela 17, Beograd, 1973—1976.
41. LIEBMAN, R., WUTHNOW, R., The New Christian Right: Mobilization and Legitimation, Aldine Publishing Company, New York, 1983.
42. LÖNE, Karl-Egon, Politischer Katholizismus in XIX und XX Jahrhundert, Neuge Folge Band, Frankfurt (a/M), 1986.
43. MARKEŠIĆ, Luka, Crkva u samoupravnom socijalizmu, Svjetlo riječi, Sarajevo, 1986.
44. MARX, Karl, ENGELS, Friedrich, LENJIN, Vladimir Iljič, TITO, Josip Broz, O religiji, IRO Veselin Masleša, Sarajevo 1982.
45. MARTIN, David, A General Theory of Secularization, Basil Blackwell, Oxford, 1978.
46. MAŠTRUKO, Ivica, Katoličanstvo i politika, CEKADE, Zagreb, 1988.
47. MAŠTRUKO, Ivica, Klasne i religiozne ideologije, u: Religija i nacija, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, Zagreb, 1984.
48. MAŠTRUKO, Ivica, Klasni mir katoličanstva, Marksistički Centar Konferencije SKH Zajednice općina Split, Logos, Split, 1981.
49. MAŠTRUKO, Ivica, Klerikalizam i ateizam, u: Mladi i nacionalizam, Mladost, Beograd 1984.

50. MAŠTRUKO, Ivica, Politizacija religije i jugoslavensko društvo, u: *Suvremeno društvo i sociologija*, Globus, Zagreb, 1986.
51. MATKOVIĆ-VLAŠIĆ, Ljiljana, Laici u prvim ili zadnjim redovima, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1987.
52. MI, CRKVA I DRUGO, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1971.
53. MIKECIN, Vjekoslav, Rušenje dogme, *Školska knjiga*, Zagreb, 1976.
54. MOLTSMANN, Jurgen, KASPER, Walter, Krist da — Crkva ne, *Družba katoličkog apostolata*, Zagreb, 1980.
55. MOUNIER, Emanuel, Angažirana vjera, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1971.
56. MUŽIĆ, Ivan, *Katolička crkva u Kraljevini Jugoslaviji, Crkva u svijetu*, Split, 1978.
57. NODILO, Natko, *Protiv klerikalizma*, Povijesno društvo NR Hrvatske, 1954.
58. NOVAK, Andrej, *Papa Karol Woytila, Cankarjeva založba*, Ljubljana, 1984.
59. NOVAK, Viktor, *Magnum crimen, Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Svjetlost, Sarajevo, 1960.
60. NUIĆ, Viktor, *Opće pravo Katoličke crkve, Priručnik uz novi Zbornik kanonskog prava*, *Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1985.
61. ORŠOLIĆ, Marko, *Društvena funkcija religije i nacije u konkretnom historijskom socijetetu*, u: *Religija i nacija*, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, 1984.
62. PAVAN, Pietro, ONOFRI, Teodoro, *La dottrina sociale cristiana*, A. V. E. Roma, 1966.
63. PAVIČEVIĆ, Vuko, *Sociologija religije s elementima filozofije religije*, Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, 1980.
64. PETEŠIĆ, Ćiril, *Katoličko svećenstvo u NOB*, *Vjesnikova pres agencija*, Zagreb, 1982.
65. PETRANOVIĆ, Branko, *Aktivnost katoličkog klera protiv sredivanja prilika u Jugoslaviji*, u: *Istorija XX veka: Zbornik radova*, Beograd, 1963.
66. PLETERSKI, Janko, *Religija i crkva nemaju narodnotvornu funkciju*, u: *Religija i nacija*, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, Zagreb, 1984.
67. POLOŽAJ, SVIJEST I PONAŠANJE MLADE GENERACIJE U JUGOSLAVIJI, Aleksić, Dunderović, Ilišin, Mihailović, Obradović, Radin, Ule, Vrcan, CID, IDIS, Beograd, 1986.
68. POULAT, Emile, *Eglise contra bourgeoisie*, Clasterman, Paris, 1977.
69. POULAT, Emile, *Liberté, laicité. La guerre des deux France, et le principe dela modernité*, CERF/CUJAS, Paris, 1984.
70. PROGRAM SKJ, *Kultura*, Beograd, 1958.
71. RADOVIĆ, Amfilohije, *Nacionalna crkva u sveti narod*, u: *Religija i nacija*, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, Zagreb, 1984.
72. RELIGION AND SOCIAL CONFLICT, ed. by Robert Lee and Martin E. Marty, Oxford University Press, New York, 1964.
73. RELIGIOUS LIFE AT THE CROSSROADS, ed. by A. Fleming, Paulist Press, New York, 1985.
74. ROŠIĆIĆ, Nikola Mate, *Na crkvenim raskršćima*, Veritas, Zagreb, 1977.
75. ROTER, Zdenko, *Katoliška cerkev in država u Jugoslaviji 1945—1973*, Cankarjeva založba, Ljubljana, 1976.

76. ROTER, Zdenko, Religijska situacija u Sloveniji i fenomen klerikalizma, u: Religija i društvo, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, Zagreb, 1987.
77. RUETHER, Rosemary Radford, Male Clericalism and the Dread of Women, u: Heyer, R., Women and Orders, Paulist Press, New York, 1974.
78. SAMARDŽIĆ, Radovan, Religija i društvo — država i crkva u SFRJ, u: Religija i društvo, Centar za idejno teorijski rad GK SKH Zagreb, Zagreb, 1987.
79. STEFANOVIĆ, Jovan, Odnosi crkve i države, Matica Hrvatska, Zagreb, 1953.
80. STRES, Tone, Razvoj povojne jugoslovanske marksističke teorije religije, Družina, Ljubljana, 1977.
81. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, Ali drugog puta nema, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
82. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, Katolička crkva i hrvatski narod, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1983.
83. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, Kršćanstvo sabire ljude, a ne nacije, u: Religija i nacija, Centar za idejno-teorijski rad GK SKH Zagreb, 1984.
84. ŠAGI, Zvonimir Bono, Kršćanski laik u socijalističkom društvu, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
85. ŠKOLA I DRUŠTVENA SREDINA, Sveučilište u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek, 1986.
86. VEREŠ, Tomo, Filozofsko-teološki dijalog s Marxom, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1981.
87. VEREŠ, Tomo, Pružene ruke. Prilozi za dijalog između marksista i kršćana, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb, 1989.
88. VEREŠ, Tomo, Pučki i proleterski katolicizam, u: Bonnet, Grgec, Vereš, Neoklerikalizam i pučki katolicizam, HKD sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1978.
89. VJERSKE ZAJEDNICE U JUGOSLAVIJI, Binoza, Zagreb, 1970.
90. VRCAN, Srdan, Od krize religije k religiji krize, Školska knjiga, Zagreb, 1986.
91. VRCAN, Srdan, SK, religija i klerikalizam danas i ovdje, u: Jugoslavija i suvremeni svijet, Centar za idejno-teorijski rad CK SKH Vladimir Bakarić, Zagreb, 1988.
92. VUŠKOVIĆ, Boris, VRCAN, Srdan, Raspeto katoličanstvo i druge studije i eseji iz sociologije religije, Naše teme, Zagreb, 1980.
93. WEBER, Max, Church and Sect, u: Birnbaum, Norman, Lenzer, Gertrud, Sociology and Religion, a Book of Readings, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1969.
94. WEBER, Max, Privreda i društvo, Prosveta, Beograd, 1976.
95. WILSON, Bryan, Contemporary Transformations of Religion, Oxford University Press, London, Oxford, New York, 1976.
96. WILSON, Bryan, Religion in Secular Society, Penguin Books, Great Britain, 1966.
97. YINGER, Milton, Sociology Looks at Religion, The Macmillan Co., New York, 1969.
98. ZIZOLA, Ciancarlo, Utopija Ivana XXIII, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1977.

b) Članci u časopisima i u štampi

99. BAKIĆ, Ibrahim, Klerikalizam u svjetlu socijalno-klasne dimenzije religije, Opredjeljenja, Sarajevo, 1981, br. 11.

100. BARIČEVIĆ, Josip, Vrijednosti mladih danas, Bogoslovska smotra, Zagreb, 1986, br. 3/4.
101. BARTOLOVIĆ, Dragan, Neki oblici politizacije crkve, Socijalizam, Beograd, 1975. br. 6.
102. BEŠKER, Inoslav, Diskusija na Okruglom stolu Crkva i politika u svjetlu ustavnih promjena, Naše teme, Zagreb, 1988, br. 9.
103. BUČAN, Danijel, Izvori i osnove islamske političke teorije, Argumenti, Rijeka, 1982, br. 2.
104. CAMARRA, Helder, Strukture in življenje, Znamenje, Celje, 1972, br. 5.
105. CENSI, Antonietta, TISSINO, Gilda, Clericalismo e opressione della donna, La Critica Sociologica, 1975, br. 35.
106. CRKVA NA POLITIČKOM PODRUČJU, Glas koncila, Zagreb, br. 47., od 20. studenog 1988.
107. CVITKOVIĆ, Ivan, Katoličanstvo i politika, Odjek, Sarajevo, 24/1971, br. 19.
108. CVITKOVIĆ, Ivan, Klerikalizam i odnos prema njemu, Marksizam i nastava, Zagreb, 1983, br. 19.
109. CVITKOVIĆ, Ivan, O klerikalizmu danas, Opredjeljenja, Sarajevo, 1981, br. 11.
110. CVITKOVIĆ, Ivan, Religijska svijest između slobode i klerikalizma, Marksizam i nastava, Zagreb, 1980, br. 16.
111. CVRLJE, Vjekoslav, Povijesno značenje Protokola, Kulturni radnik, Zagreb, 1986, br. 3.
112. ĆIMIĆ, Esad, Klerikalizam i antiklerikalizam, Gledišta, Beograd, 16/1975, br. 5/6.
113. ĆIMIĆ, Esad, Religija i socijalni konflikti, Pregled, Sarajevo, 62/1972, br. 5.
114. DJELOTVORNIJA IDEJNA BORBA, izvadci iz uvodnog izlaganja Celestina Sardelića na 8. sjednici CK SKH 1987, Vjesnik, Zagreb, od 25. travnja 1987.
115. ĐAKOVIĆ, Luka, Pokret Katoličke akcije u prvom desetljeću XX stoljeća, Pregled, Sarajevo, 74/1984, br. 3.
116. ĐAKOVIĆ, Luka, Povijesni korijeni klerikalizma, Danas, Zagreb, od 1. travnja 1986.
117. GERMAN, Sve će doći na svoje mjesto, intervju NIN-u, Beograd, od 5. srpnja 1987.
118. GRMIČ, Vekoslav, Klerikalizam v slovenski cerkvi, Znamenje, Celje, 1971, br. 1.
119. GRMIČ, Vekoslav, Otvorena crkva, Pogledi, Split, 1985, br. 3.
120. GROSS, Mirjana, Liberalizam i klerikalizam u hrvatskoj povijesti, Naše teme, Zagreb, 1987, br. 6/7.
121. GRUBIŠIĆ, Ivan, Diskusija na Okruglom stolu Crkva i politika u svjetlu ustavnih promjena, Naše teme, Zagreb, 1988, br. 9.
122. GRUIĆ, Marinko, Dio katoličke hijerarhije u dubokoj je i nepomirljivoj suprotnosti s interesima hrvatskog naroda, Radničke novine, Zagreb, 9/1981, br. 14, od 30. ožujka
123. HRIBAR, Spomenka, Diskusija na Okruglom stolu Mladi i religija, Pitanja, Zagreb, 1984, br. 3/4.
124. IVANKOVIĆ, Nenad, Privid volje naroda, Danas, Zagreb, od 3. prosinca 1985.
125. JEVTIĆ, Atanasije, Intervju listu Student, Beograd, 1985, br. 15, od 15. svibnja
126. JEVTIĆ, Miroljub, Preti li pravoslavna opasnost, Borba, Beograd, od 7. studenog 1988.

127. JOVOVIĆ, Ilija, Klerikalizam u sukobu sa našim socijalističkim samoupravnim društvom, 13. maj, Beograd, 35/1983, br. 1/2.
128. JUKIĆ, Jakov, Napomene o metodi, Naše teme, Zagreb, 1981, br. 7/8.
129. KALLEN, Horace H., HERSHAFT, Alex, Israeli Clericalism and Human Rights: International Human Rights Year, Who is a Jew — Revisited, Real Humanism, 1969, br. 3.
130. KARADOLE, Mladen, Politika, etika, vjera, Crkva u svijetu, Split, 8/1973, br. 1.
131. KERŠEVAN, Marko, Klerikalizam danas, Opredjeljenja, Sarajevo, 12/1981, br. 1.
132. KERŠEVAN, Marko, Klerikalizam nije samo stvar crkve, Borba, Beograd, od 13. veljače 1982.
133. KERŠEVAN, Marko, Religija i društvo danas, Marksističko obrazovanje, Zagreb, 1983, br. 3.
134. KLERIKALIZAM DANAS, tematski broj Opredjeljenja, Sarajevo, 12/1981, br. 1.
135. KOPILOVIĆ, Stipan, Klerikalizam i kleronacionalizam; njegovi nosioci i izvori, Socijalizam, Beograd, 29/1986, br. 4.
136. KREŠIĆ, Andrija, Religija, politika i određenje ličnosti, Gledišta, Beograd, 25/1984, br. 3/4.
137. KRTALIĆ, Ivan, De rebus Rerum novarum, Naše teme, Zagreb, 1988, br. 5.
138. KUSTIĆ, Živko, Diskretna borba za vjernička prava, intervju Studentskom listu, Zagreb, od 20. siječnja 1988.
139. LADRIERE, Paul, Le Catholicisme entre deux interpretations du concile Vatikan II, Archives de sciences sociales des religions, Paris, srpanj-rujan 1986.
140. LUKINOVIĆ, Ante, O nekim pogledima na naše društvo: neoklerikalizam kao orijentacija na staro, Odjek, Sarajevo, 1973, br. 22/23.
141. MARASOVIĆ, Špiro, Crkva, nacija i klasa, Crkva u svijetu, Split, 1984, br. 2.
142. MARASOVIĆ, Špiro, Privatnost religije u samoupravnom društvu, Crkva u svijetu, Split, 1986, br. 4.
143. MARTINA, Giacomo, Katolici i fašizam, Svesci KS, Zagreb, 1977, br. 30.
144. MAŠTRUKO, Ivica, Gdje je Bog doma, intervju tjedniku Danas, Zagreb, od 27. kolovoza 1985.
145. MATIJEVIĆ, Zlatko, Katolička crkva u Hrvatskoj i stvaranje jugoslavenske države od 1918—1921 godine, Povijesni prilozi, Zagreb, 1986. br. 5.
146. MILANOVIĆ, Vladimir, Birokratizam i etatizam u našem društvu, Socijalizam, Beograd, 1987, br. 5.
147. MILJANOVIĆ, Mitar, Napomene o klerikalizmu i religiji danas, Opredjeljenja, Sarajevo, 1981, br. 11.
148. MLIVONČIĆ, Ivica, Politika i religija, Komunist, Beograd, 33/1975, od 25. srpnja
149. MLIVONČIĆ, Ivica, Sljubljivanje političara i biskupa, Slobodna Dalmacija, Split, od 9. srpnja 1989.
150. MUŽIĆ, Josip, Laik u crkvi danas i u nas, Crkva u svijetu, Split, 1989, br. 1.
151. NE SAMO CRKVA I PARTIJA, Glas koncila, Zagreb, 1989, br. 23, od 4. lipnja
152. NOVAKOVIĆ, Dragutin, Kršćanski laikat i klerikalizam, Naše teme, Zagreb, 1972, br. 12.

153. ODBIJAM MRŽNJU, Intervju s kardinalom Franjom Kuharićem, Danas, Zagreb, 1989, od 13. lipnja.
154. OREŠKOVIĆ, Stipe, Diskusija na okruglom stolu Mladi i religija, Pitanja, Zagreb, 1984, br. 3/4.
155. ORŠOLIĆ, Marko, Nismo iskopavali mrtve fratere, Vjesnik — Panorama subotom, Zagreb, 1988, od 16. travnja
156. PERIĆ, Ivan, Idejna samosvojnost utemeljena u marksizmu, Komunist, Zagreb, od 23. ožujka 1984.
157. PERIĆ, Ivan, Religija i religioznost u procesima socijalističke transformacije, Naše teme, Zagreb, 1977, br. 22.
158. PICKERING, W. S. F., Protestantism and Power: Some Sociological Observations, Social Compass, International Review of Sociology of Religion, Louvain, Belgium, 1985, br. 2/3.
159. POJATINA, Stipe, Religija, crkva i politika, Marksističko obrazovanje, Zagreb, 1983, br. 3.
160. POLIČ, Zoran, Zoper klerikalizem, Delo, Ljubljana, 19/1977, br. 228 i 234, od 1. i 8. listopada
161. PREMEC, Vladimir, Klerikalizam — što je to, Opredjeljenja, Sarajevo, 1981, br. 11.
162. RADOVIĆ, Ljubomir, Izmišljeni ili stvarni kleronacionalizam, Komunist, Zagreb, 1985, od 23. kolovoza
163. RAHNER, Karl, Neprolazno značenje II Vatikanskog koncila, Svesci KS, Zagreb, 1980, br. 37.
164. RAJHMAN, Jože, U sjeni koncila nakon 20 godina, Pogledi, Split, 1985, br. 1.
165. ROTER, Zdenko, (Ne)religioznost i društveno-političko vladanje, Kulturni radnik, Zagreb, 31/1978, br. 3.
166. RUDEŽ, Božo, Religija i crkva u samoupravnom socijalizmu (o nekim pokušajima klerikalizacije i politizacije religije), Marksističko obrazovanje, Zagreb, 1983, br. 3.
167. SAVJETOVANJE O TEMI RELIGIOZNOST, KLERIKALIZAM, OMLADINA I ZADACI SK, Vjesnik, Zagreb, 33/1972, br. 9218, od 18. listopada
168. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, Opasnost od neoklerikalizma, Svesci KS, Zagreb, 1967, br. 9.
169. ŠAGI-BUNIĆ, Tomislav, Vjernici i ustavne promjene, Kana, Zagreb, 1987, br. 10.
170. ŠAGI, Zvonimir Bono, Ateisti i vjernici iste odgovornosti, intervju Slobodnoj Dalmaciji, Split, 1987, od 14. listopada
171. ŠAGI, Zvonimir Bono, Dijalog jedina alternativa, intervju Slobodnoj Dalmaciji, Split, od 15. listopada 1987.
172. ŠEGVIĆ, Petar, O političkim tendencijama u crkvi kod nas, Naše teme, Zagreb, 16/1972, br. 12.
173. ŠIMUNDŽA, Drago, Vjernici i socijalizam, Naše teme, Zagreb, 1981, br. 7/8
174. VINCETIĆ, Luka, Nove stare igre oko Strossmayera, Danas, Zagreb, 1986, br. od 11. listopada
175. VRCAN, Srđan, Nesporazumi oko politizacije crkve i vjere, Borba, Beograd, 52/1974, od 31. prosinca
176. VRCAN, Srđan, Od dijaloškog otvaranja naspram ateizma do zatvaranja poradi ateizma, Naše teme, Zagreb, 1978, br. 2.

177. VRCAN, Srđan, O političkoj upotrebljivosti religije, Kultura, Beograd, 1984, br. 64/67.
178. VRCAN, Srđan, Vjera i politika, Naše teme, Zagreb, 16/1972, br. 12.
179. VUŠKOVIĆ, Boris, Antikomunizam vrlo religioznih, Slobodna Dalmacija, Split, 1985, od 16. studenog
180. VUŠKOVIĆ, Boris, Dogmatizam i klerikalizam, Argumenti, Rijeka, 1982, br. 3/4.
181. VUŠKOVIĆ, Boris, Klerikalizam i religioznost, Naše teme, Zagreb, 1972, br. 16.
182. ZOVKIĆ, Mato, Crkva — kler ili narod, Crkva u svijetu, Split, 1982, br. 2.

c) Dokumenti, enciklopedije, leksikoni i rječnici

183. CRKVA DANAS I SUTRA, AKTI 55. SPLITSKE SINODE, Crkva u svijetu, Split, 1988.
184. DOKUMENT ZAGREBAČKOG KAPTOLA IZ PROSINCA 1941 GODINE, u: O. Aleksa Benigar, Alojzije Stepinac hrvatski kardinal, Ziral, Rim, 1974.
185. DRUGI VATIKANSKI KONCIL — DOKUMENTI, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1986.
186. ENCIKLIKA QUADRAGESIMO ANNO, Moderna socijalna knjižnica, Zagreb, 1934.
187. ENCIKLIKA RERUM NOVARUM, Tiskarski umjetnički zavod Miriam, Rijeka, 1916.
188. INTERNATIONAL ENCYCLOPEDIA OF THE SOCIAL SCIENCE, Vol. 13 i 14, Collier-Macmillan Publishers, London, 1968.
189. LEXIKON FÜR THEOLOGIE UND KIRSCHE, Verlag Herder, Freiburg, Bundes Republik Deutschland, 1957.
190. POLITIČKI LEKSIKON, Udruženje publicista Beograda, Beograd, 1979.
191. POSLANICA ZAGREBAČKOG NADBISKUPA ALOJZIJA STEPINCA OD 28. TRAVNJA 1941, u: Novak, Viktor, Magnum Crimen, Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj, Svjetlost, Sarajevo, 1960.
192. RJEČNIK SOCIOLOGIJE I SOCIJALNE PSIHLOGIJE, Informator, Zagreb, 1977.
193. SOCIOLOŠKI LEKSIKON, Savremena administracija, Beograd, 1982.
194. Dr. O. ŠETKA, Jeronim, Hrvatska kršćanska terminologija, I dio, Franjevačka visoka bogoslovija u Makarskoj, Šibenik, 1940.